

Tuhkarokkotapausten hoito ja torjunta VSSHP:ssa

25.11.2019

Tämä on toimenpideohje torjuntatoimista tuhkarokkotapausten yhteydessä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alueella. Tämä ohje perustuu THL:n suositukseen Toimenpideohje torjuntatoimista tuhkarokkotapausten yhteydessä <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085471>

Tuhkarokko on tartuntatautilain mukaan yleisvaarallinen tartuntatauti. Kun lääkäri epäilee tuhkarokkoa, hänen on välittömästi otettava yhteyttä terveyskeskuksen tartuntataudeista vastaavaan lääkäriin sekä VSSHP:n alueella VSSHP:n sairaanhoitopiiriin tartuntataudeista vastaavaan lääkäriin.

1 Tartunta, itämisaika ja oireet

Tuhkarokkovirus tarttuu erittäin herkästi kosketus-, pisara- sekä ilmatartuntana. Virus voi tarttua myös kontaminoituneiden pintojen välityksellä. Itämisaika tartunnasta ensioireiden alkuun yleensä 9-11 vrk, voi vaihdella 7-21 vrk välillä. Ensioireet ovat nuha, yskä, kuume ja konjunktiviitti. Muutaman päivän jälkeen poskien limakalvoille tulee vaaleita täpliä (Koplikin täplät). Makulopapulaarinen ihottuma alkaa 3-5- vrk kuluttua ensioireista eli n. 2 viikkoa tartunnasta. Ihottuma leviää korvien takaa kasvoille ja vartalolle ja kestää runsaan viikon. Kuvia tuhkarokkoon liittyvästä ihottumasta on mm. Duodecimin Lääkärin tietokannoissa.

Tuhkarokkoa sairastava potilas on tartuttava 4 vuorokautta ennen ihottumaa (eli jo 1 vuorokausi ennen ensioireita) ja 4 vuorokautta ihottuman puhkeamisen jälkeen.

2 Tuhkarokkoimmunteetti suomalaisilla

Suomessa suurimmalla osalla ennen vuotta 1965 syntyneistä on lapsena sairastettujen MPR-tautien (tuhkarokko, sikotauti, vihurirokko) antama pysyvä immunteetti. Tuhkarokkorokotukset aloitettiin Suomessa 1975. Vuodesta 1982 lähtien on käytetty MPR-rokotetta. (Tuhkarokko-sikotauti-vihurirokko -rokote). Alle 6 kk ikäisen immunteetti = äidin immunteetti.

Jokaisella tulisi olla joko sairastetun taudin tai kahden MPR-rokotuksen antama suoja tuhkarokkoa vastaan.

3 Kliininen tuhkarokkoepäily

Tuhkarokkoa on syytä epäillä henkilöllä, jolla on

kuume ja ihottuma sekä vähintään yksi seuraavista oireista:

- yskä, nuha tai konjunktiviitti

JA

-joka on äskettäin oleskellut maassa tai alueella jossa esiintyy tuhkarokkoa

JA/TAI

-joka on ollut kontaktissa henkilöön, jolla on epäilty tai varmistettu tuhkarokko

Henkilön rokotushistoria tulee ottaa huomioon arvioitaessa epäilyä. Rokotettu henkilökin voi poikkeuksellisesti sairastua tuhkarokkoon etenkin tilanteissa, joissa altistus on merkittävä ja pitkäkestoinen. Tuolloin taudinkuva on yleensä selvästi lievempi ja tauti vaikeammin tunnistettava kuin rokottamattomilla.

4 Ilmoitukset

- Tuhkarokko on yleisvaarallinen tartuntatauti.
- Ilmoitus epäilytapauksesta tapauksen toteamispaikkakunnan sekä potilaan kotikunnan terveyskeskuksen (jos eivät sama) tartuntataudeista vastaavalle lääkärille puhelimitse,
- Ilmoitus virka-aikana VSSHP:n Sairaalahygienia- ja infektion torjuntayksikköön p. 02 313 2431 tai konsultaatiopuhelin 02 313 3598. Tartuntataudeista vastaava lääkäri ja Sairaalahygieniyksikkö ovat virka-aikana yhteydessä THL:n tartuntatautilääkäriin p. 029 524 8557.

5 Tuhkarokkoepäilyn tartuttavuus, eristäminen ja hoitopolku

Tuhkarokkoepäily hoidetaan pääasiallisesti kotona.

Diagnostiset näytteet otetaan siellä missä epäily herää (terveyskeskus, yksityinen lääkäriasema).

Tyksiin lähetetään vain sairaalahoitoa tarvitsevat, vaikeat tapaukset. Tällöin tuhkarokkoepäilypotilaasta on oltava puhelimitse Tyksin päivystykseen ja sovittava tuloaika ja tuloreitti.

Tartuttavuusaika

Tuhkarokkoa sairastava potilas on tartuttava 4 vuorokautta ennen ihottumaa (eli jo 1 vuorokausi ennen ensioireita) ja 4 vuorokautta ihottuman puhkeamisen jälkeen.

Eristäminen ja hoito kotona

Lieväoireiset tuhkarokkopotilaat voidaan hoitaa kotona. Tartuttavuusaikana he eivät saa mennä töihin, kouluun tai päiväkotiin ja heidän on vältettävä kaikkia julkisia paikkoja. Yleisvaarallisen tartuntataudin vuoksi työstä pidättämisen tekee terveyskeskuksen tartuntataudeista vastaava lääkäri. Vierailuja potilaan luo on syytä välttää koko tartuttavuusjakson ajan, mikäli vierailijoiden suojasta tuhkarokkoa vastaan ei ole varmuutta.

Eristäminen ja hoito lääkärin vastaanotolla

Tuhkarokkoa epäiltäessä tulee ottaa huomioon tartunnan mahdollisuus muihin odotus- ja vastaanottotiloissa oleviin. Epäilytapaus tulee ohjata ilmoittautumistilasta heti vastaanottohuoneeseen, mahdollisuuksien mukaan kulkematta vastaanottotilan läpi. Jos vastaanottotilan läpi on kuljettava, on varmistauduttava siitä, että vastaanottotilassa odottaneiden yhteystiedot ovat jälkeinpäin käytettävissä mahdollista jäljitystoimintaa varten.

Eristäminen ja hoito sairaalassa

Mikäli tuhkarokkopotilaan tai sellaiseksi perustellusti epäillyn katsotaan tarvitsevan sairaalahoitoa, on aina oltava yhteydessä päivystykseen ennen potilaan siirtoa:

Lapsipotilaat alle 16 vuotta: Kaikkina aikoina: Lasten infektio-osasto p. 02 313 1415, josta puhelu ohjataan osastonlääkärille tai lasten päivystäjälle.

Aikuispotilaat \geq 16 vuotta: Virka-aikana arkipäivinä klo 08–15: Infektio-osasto TD6, puh (02) 313 1014. Päivystysaikana klo 15–08 ja muina päivinä: Tyksin päivystyksen vuorovastaava, p. 02 313 8829.

Virka-aikana ilmoitus aina myös Sairaalahygieniyksikön konsultaatiopuhelimeen p. 02 313 3598, josta saa lisäohjeita. Päivystysaikana HUS:n infektio-päivystäjän konsultaatio p. 09 4711 (Hyks keskus).

Tyksissä tuhkarokkoepäily siirretään suoraan ulkoa päivystyksen ilmaeristys huoneeseen ACU3:een, jossa otetaan alla mainitut näytteet ja tehdään alkuarvio. Lasten ja aikuisten infektio-lääkärin konsultaation perusteella päätetään jatkohoidosta joko lasten teho-osaston ilmaeristys huoneessa (lapsipotilaat) tai aikuisten infektio-

osaston ilmaeristys huoneessa. Sairaalahoidossa tuhkarokkopotilas hoidetaan alipaineistetussa huoneessa ilmaeristyksessä koko tartuttavuusajan.

Terveysthuollon henkilöstö

Potilaan hoitoon osallistuvalla työntekijällä tulee olla sairastettu tuhkarokko tai voimassa oleva rokotussuoja (kaksi rokotusta) tuhkarokkoa vastaan. Terveysthuollon henkilökunta käyttää FFP3-hengityksensuojainta hoidettaessa tuhkarokkopotilasta tai sellaiseksi perustellusti epäiltyä. Työntekijälle aiemmin annetut MPR-rokotteet eivät vaikuta suojaustarpeeseen. Niiden hoitohenkilökuntaan kuuluvien, joiden immunitetista ei ole varmuutta, ei tulisi mennä tartuttavan tuhkarokkopotilaan huoneeseen lainkaan.

6 Diagnostiikka

Kliinisen epäilyn herättyä diagnoosi pitää varmistaa mahdollisimman nopeasti mikrobiologisin näyttein. Diagnoosi perustuu tuhkarokkoviruksen osoittamiseen PCR-tekniikalla nielunäytteestä sekä seerumista tehtäviin vasta-ainemäärityksiin.

1. Mahdollisimman pian oireiden alkamisen jälkeen ota seuraavat näytteet

- Seeruminäyte vasta-ainemäärityksiä varten (tutkimuspyyntö S-MorbAb KL 2815). Seerumia tarvitaan vähintään 2 ml (pienistä lapsista vähintään 0.5 ml).
- Nielunäyte 2 kpl näytteenottotikulla (dacron- tai nailonnukatikkua) PCR testiä varten (tutkimuspyyntö MorbNhO, KL 6272). Kaksi tikkua laitetaan samaan puhtaaseen ja kuivaan näyteputkeen.

2. Täytä THL:n MPR lähete

www.thl.fi – tuhkarokon laboratoriotutkimukset – Näytelähete: MPR-lähete (pdf):

https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit/laboratoriotuiminta/laboratoriotutkimukset/tuhkarokon_laboratoriotutkimukset

- Kirjaa läheteeseen lähettäjän yhteystiedot sekä potilaan perus- ja matkustustiedot, aiemmat MPR rokotukset, oireet ja niiden alkamispäivä.
- Tulosta täytetty lähete.
- Liitä lähete näytteiden mukaan.

3. Toiminta arkipäivisin (ma-pe) Tyksin kantasairaalassa

- Tyksin päivystäjä konsultoi Tyksin infektiolääkäriä (p. 02 313 3598) tai lastenlääkäriä (kaikkina aikoina: Lasten infektio-osasto p. 02 313 1415, josta puhelu ohjataan osastonlääkärille tai lasten päivystäjälle) tutkimusten tarpeesta.
- Jos näytteet päätetään ottaa, Tyksin päivystäjä sopii kiireellisen näytteen tutkimustarpeesta puhelimitse kliinisen mikrobiologian laboratorion kanssa: ylil. Tytti Vuorinen 050 463 7560, oyl Kaisu Rantakokko-Jalava 050 463 7270 tai Kliinisen mikrobiologian näytteiden vastaanotto 046 922 1330. Ilman ennakkoyhteydenottoa näytteitä ei käsitellä kiireellisinä.
- Päivystäjä täyttää kohdassa 2 mainitun THL:n lähetteen.
- Jos näytteet päätetään ottaa, päivystyslaboratorio ottaa verinäytteen päivystyksen ilmaeristys huoneessa. Hoitava yksikkö ottaa nenänielunäytteen, täyttää THL:n lähetteen ja toimittaa ne yhdessä verinäytteiden kanssa päivystyslaboratorioon.
- Päivystyslaboratorio toimittaa nielunäytteen, verinäytteen sekä THL:n lähetteen mahdollisimman nopeasti putkipostilla Tyksin Kliinisen mikrobiologian laboratorioon.
- Perjantaisin näytteiden tulisi olla aamupäivällä klo 11 mennessä kliinisen mikrobiologian laboratoriossa, jotta tutkimukset ehtivät valmistua työpäivän aikana. Perjantaisin klo 11 jälkeen päivystyslaboratorio konsultoi Kliinisen mikrobiologian laboratoriota näytteiden tutkimuspaikasta

ennen näytteiden lähettämistä. Mikäli näytteiden tutkiminen Tyksin Kliinisen mikrobiologian laboratoriossa ei ole enää mahdollista, Kliininen mikrobiologia ottaa yhteyttä Huslab virologian yksikön päivystäjään ja sopii näytteiden tutkimisesta. Päivystyslaboratorio lähettää verinäytteen, nielunäytteen ja THL:n lähetteen taksilla: HUSLAB, Kliininen mikrobiologia, Näytteiden vastaanotto, Haartmaninkatu 3 B, 00170 Helsinki. Näytelähetystykseen merkintä "Infektioepäilynäyte".

- Päivystysaikana (16-08) maanantaista torstaihin otetut näytteet säilytetään jääkaapissa ja lähetetään seuraavana aamuna Kliinisen mikrobiologian laboratorioon

4. Toiminta arkipäivisin (ma-pe) Tyksin kantasairaalan ulkopuolella

- Lääkäri konsultoi Tyksin infektioeläkäriä (p. 02 313 3598) tai lastenlääkäriä (kaikkina aikoina: Lasten infektio-osasto p. 02 313 1415, josta puhelu ohjataan osastonlääkärille tai lasten päivystäjälle) tutkimusten tarpeesta.
- Jos näytteet päätetään ottaa, näytteet otetaan toimipisteen käytäntöjen mukaisesti kohdassa 1 mainitun näytteenotto-ohjeen mukaan.
- Lääkäri täyttää kohdassa 2 mainitun THL:n lähetteen ja ottaa yhteyttä kiireellisen näytteen tutkimustarpeesta puhelimitse yll. Tytti Vuorinen 050 463 7560, oyl Kaisu Rantakokko-Jalava 050 463 7270 tai näytteiden vastaanotto 046 922 1330. Ilman ennakkoyhteydenottoa näytteitä ei tutkita kiireellisinä.
- Näyteputket laitetaan suljettavaan muovipussiin. Pussi ja THL:n lähete laitetaan keltamustaan tai vastaavaan näytelähetyslaatikkoon (THL lähete pussin ulkopuolelle) ja päälle merkitään alla mainittu vastaanotto-osoite ja merkintä Infektioepäilynäyte.
- Paketti toimitetaan taksilla (lähettäjä maksaa) Tyks Kliininen mikrobiologia, Medisiina D 8 krs, Kiinamyllynkatu 10, 20520 Turku.
- Päivystysaikana (16-08) maanantaista torstaihin otetut näytteet voidaan säilyttää jääkaapissa, ja ne lähetetään seuraavana aamuna kliinisen mikrobiologian laboratorioon.
- Perjantaisin näytteiden tulisi olla aamupäivällä klo 11 mennessä kliinisen mikrobiologian laboratoriossa, jotta tutkimukset ehtivät valmistua työpäivän aikana. Lähettävä toimipiste sopii aina perjantaisin näytteiden tutkimuspaikasta Tyksin kliinisen mikrobiologian laboratorion kanssa ennen näytteiden lähettämistä.

5. Toiminta viikonloppuisin ja juhlapäivinä Tyksin kantasairaalassa

- Tyksin päivystäjä ottaa yhteyttä Tyksin sisätautien tai lastentautien takapäivystäjään tutkimusten tarpeesta. Päivystysaikana voi konsultoida myös HUS:n infektioeläkäriä, p. 09 4711 (Hyks keskus).
- HUSLAB tekee tuhkarokkovasta-ainemäärityksiä viikonloppuisin ja juhlapäivinä päivisin ja iltoisin, mutta ei tuhkarokko-PCR -testiä.
- Mikäli tutkimus katsotaan tarpeelliseksi, päivystäjä ottaa yhteyttä HUSLAB Virologian yksikön hoitajaetupäivystäjään, puhelin 040 837 4010 tai 040 837 4011, jolle annetaan tunnistetiedot, yhteystiedot ja perustiedot kysymyksenasettelusta ja taustatiedoista (altistustilanne - millainen ja missä) sekä halutuista tutkimuksista sekä samalla sovitaan tutkimusaikataulusta.
- Päivystäjä täyttää kohdassa 2 mainitun THL:n lähetteen.
- Päivystyslaboratorio ottaa verinäytteen ilmaeristysuoneessa. Hoitava toimipiste ottaa nenänielunäytteen, täyttää THL lähetteen ja toimittaa ne yhdessä päivystyslaboratorioon edelleen lähettämistä varten.
- Koska viive ensimmäisen HUSLAB yhteydenoton ja näytteiden lähetysten välillä voi olla pitkä, päivystyslaboratorio ilmoittaa HUSLAB:iin hoitajaetupäivystäjälle (puhelin 040 837 4010 tai 040

837 4011), kun näytteet ovat valmiina lähetettäväksi (HUSLAB ei tee määriä öisin). Päivystyslaboratorio lähettää seerumi- ja nielunäytteet sekä THL:n läheteen päivystysaikana taksilla osoitteella: HUSLAB, Kliininen mikrobiologia, Näytteiden vastaanotto, Haartmaninkatu 3 B, 00170 Helsinki.

- HUSLAB huolehtii nielunäytteen lähettamisestä (tuhkarokko PCR) THL:lle seuraavana arkipäivänä
- Mikäli kyseessä on laaja tuhkarokkoaltistus, joka johtaisi laajoihin jäljitystoimiin viikonloppuna tai juhlapyhinä, Tyksin päivystäjä ottaa yhteyttä HUS:n infektio-päivystäjään p. 09 4711 (Hyks keskus), joka sopii tarvittaessa THL:n kanssa jatkotoimista. Ellei puhelimitse ole toisin sovittu, näytteet ja THL:n lähete lähetetään taksilla suoraan THL:n Asiantuntijamikrobiologiayksikköön, Mannerheimintie 166, 00300 Helsinki.

6. Toiminta viikonloppuisin ja juhlapyhinä Tyksin kantasairaalan ulkopuolella

- Lääkäri konsultoi Tyksin päivystyksen vuorovastaavaa, p. 02 313 8829 tutkimusten tarpeesta. Päivystäjä voi konsultoida kohdan 5 mukaisesti erikoislääkäreitä tutkimusten tarpeesta.
- Jos näytteet päätetään ottaa, kohdassa 1 mainitut näytteet otetaan hoitavassa yksikössä (esim. terveyskeskus tai yksityinen terveysasema).
- Lääkäri täyttää kohdassa 2 mainitun THL:n läheteen.
- Näytteet laitetaan suljettavaan muovipussiin ja pakataan läheteen kanssa (lähete pussin ulkopuolelle) keltamustaan tai vastaavaan näytelähetyslaatikkoon.
- Näytteiden tutkimisen kiireellisyys riippuu epäilyn vahvuudesta sekä mahdollisen tautitapauksen aiheuttamasta kontaktin jäljitystarpeesta:
 - Jos epäilytapaus on ollut tartuttavuusaikana vain kotona, näytteet voidaan säilyttää toimipisteen jääkaapissa ja lähettää ensimmäisenä arkaamuna Tyksin Kliinisen mikrobiologian laboratorioon. Paketti toimitetaan taksilla (lähettäjä maksaa) Tyks Kliininen mikrobiologia, Medisiina D 8 krs, Kiinamyllynkatu 10, 20520 Turku. Ennen lähettämistä yksikkö sopii kiireellisten näytteiden tutkimisesta puhelimitse yll. Tytti Vuorinen 050 463 7560, oyl Kaisu Rantakokko-Jalava 050 463 7270 tai näytteiden vastaanotto 046 922 1330. Ilman ennakkoyhteydenottoa näytteitä ei tutkita kiireellisinä.
 - Jos epäilytapaus on tartuttavuusaikana liikkunut julkisissa tiloissa tai kulkuvälineissä ja arvioidaan altistuneiden määrä suureksi TAI diagnoosin viivästyminen olisi pitkien juhlapyhien takia kohtuutonta, on syytä tutkia näytteet viikonloppuna / pyhien aikana.
- Jos näytteet päätetään tutkia viikonloppuna/pyhien aikana, näytteet ottaa yhteyttä Huslabin Virologian yksikön hoitaja-päivystäjään, puhelin 040 837 4010 tai 040 837 4011, jolle annetaan tunnistetiedot, yhteystiedot ja perustiedot kysymyksenasettelusta ja taustatiedoista (altistustilanne - millainen ja missä), sekä halutuista tutkimuksista sekä samalla sovi-taan tutkimusaikataulusta.
- Näytteet ottaa toimipiste lähettää seerumi- ja nielunäytteet sekä THL:n läheteen päivystysai-kana taksilla osoitteella: HUSLAB, Kliininen mikrobiologia, Näytteiden vastaanotto, Haartmanin-katu 3 B, 00170 Helsinki. Näytteet ottaa toimipiste ilmoittaa HUSLABiin (puhelin 040 837 4010 tai 040 837 4011), kun näyte on lähdessä.
- HUSLAB huolehtii nielunäytteen lähettamisestä (tuhkarokko PCR) THL:lle seuraavana arkipäi-vänä.
- Mikäli kyseessä on laaja tuhkarokkoaltistus, joka johtaisi laajoihin jäljitystoimiin viikonloppuna tai juhlapyhinä, lääkäri konsultoi Tyksin päivystäjää, joka ottaa yhteyttä HUS:n infektio-päivystä-jään p. 09 4711 (Hyks keskus). Tämä sopii tarvittaessa THL:n kanssa jatkotoimista ja sopii lähete-täänkö näytteet ja THL:n lähete taksilla suoraan THL:n Asiantuntijamikrobiologiayksikköön, Mannerheimintie 166, 00300 Helsinki.

7 Altistuneiden jäljitys

Altistuneeksi määritellään henkilö, joka on ollut tartuttavuusaikana (ks. edellä) samassa tilassa samanaikaisesti tai 2 tunnin kuluessa siitä kun tuhkarokkopotilas on poistunut tilasta (ilmatartunnan mahdollisuus). Ennen vuotta 1965 syntyneistä valtaosa on sairastanut tuhkarokon, joten heitä ei pääsääntöisesti tarvitse jäljittää.

Altistuneiden jäljityksestä vastaa sen terveyskeskuksen tartuntataudeista vastaava lääkäri jonka alueella tapaus todettiin. VSSHP:n sairaalahygieniayksikkö ja terveyskeskuksen tartuntataudeista vastaava lääkäri identifioivat suojausta tarvitsevat altistuneet yhteistyössä, ja laajentavat alkuperäistä kontaktikartoitusta harkintansa mukaan. Erityisen tärkeää on selvittää, onko altistuneiden joukossa rokottamattomia pikkulapsia, raskaana olevia ja immuunipuutteisia. Altistuneet, joiden katsotaan tarvitsevan joko MPR-rokotteen tai immunoglobuliinihoidon, ohjataan terveydenhuollon toimintayksikköön sen toteuttamista varten.

Kontaktikartoitus voidaan aloittaa heti perustellun tuhkarokkoepäilyn ilmenemisen jälkeen, mutta varsinainen altistuneiden jäljitys käynnistetään vasta diagnoosin varmistuttua. Suomessa ennen vuotta 1965 syntyneiden katsotaan sairastaneen luonnollisen tuhkarokon ja heidän jäljittämisenä epidemioissa ei yleensä ole tarpeen.

Kontaktikartoituksen aloittaa potilasta hoitava lääkäri tai sairaanhoitaja, joka selvittää haastattelemalla potilaan kontaktit mahdollisen tuhkarokon tartuttavuusajalta.

Huomioita on kiinnitettävä ainakin seuraaviin asioihin:

- Potilaan kanssa samassa taloudessa asuvat ihmiset (nimi, syntymäaika, kotikunta)
- Seurustelukumppani (nimi, syntymäaika, kotikunta)
- Muut läheiset ystävät ja sukulaiset (nimi, syntymäaika, kotikunta)
- Työtoverit (työpaikka, sijaintikunta)
- Päiväkoti- tai koulutoverit (koulun tai päiväkodin nimi, luokka tai hoitoryhmä)
- Harrastuskontaktit (esim. urheiluseura tai partiolippukunta, ryhmän nimi)
- Matkat julkisilla liikennevälineillä (kulkuväline, matkareitti, matkan ajankohta, paikka- tai hyttitiedot)
- Mahdolliset aiemmat terveydenhuoltokontaktit tartuttavuusaikana (laitos, ajankohta)
- Samaan aikaan tai 2 tunnin kuluessa vastaanottotiloissa olleet ihmiset, kun perusteltu epäily tuhkarokosta on ilmennyt (nimi, syntymäaika, kotikunta). Huomioi myös potilaiden saattajat.
- Muut mahdolliset kontaktit

Altistuneiden haastattelua varten on tämän ohjeen lopussa liite 1. Altistuneet voi merkitä liitteelle 2. Kartoittaja täyttää ja toimittaa liitteet viipymättä:

- Potilaan kotikunnan tartuntataudeista vastaavalle lääkärille
- VSSHP:n Sairaalahygienia- ja infektion torjuntayksikköön, faksi p. 02 313 1786.

Altistuneista mahdollisesti otettavista seeruminäytteistä tuhkarokkovasta-ainemäärityksiä varten (tutkimuspyyntö S-MorbAb KL 2815) sopii epidemiaa selvittävä terveyskeskus etukäteen Tyksin Sairaalahygieniayksikön, Tyksin laboratorion ja mahdollisesti THL:n kanssa.

8 Altistuneiden suojaus

Henkilölle, joka on saanut 2 MPR-rokotetta tai on sairastanut tuhkarokon, ei tarvitse tehdä mitään.

Ei-immuunit altistuneet suojataan MPR-rokotteella tai immunoglobuliinilla. Vaikka altistuneiden suojaus on suoritettava nopeasti, niin kaikkea toimintaa ei tarvitse järjestää viikonpäivästä tai vuorokauden ajasta huolimatta päivystyksellisesti, mikäli se on altistuksen aikajänteen ja altistuneen terveystietojen perusteella mahdollista. Varmistuneen tuhkarokkotapauksen ei-immuunit lähialtistuneet ja muut helposti saavutettavat ryhmät kannattaa rokottaa päivystyksellisesti, mikäli altistumisen alkamisesta on kulunut vähemmän kuin 3 vrk. Immunoglobuliinihoidon aikaikkuna on pidempi, ja tapauskohtaisesti on harkittava voidaanko immunoglobuliinin anto siirtää tapahtuvaksi päiväsaikaan.

Immuunipuutteisten ja ei-immuunien raskaana olevien potilaiden sekä alle 18 kk ikäisten rokottamattomien lasten kohdalla suojauksessa ei ole syytä viivytellä, vaan heille tarjotaan suojaus päivystyksellisesti. Mikäli potilaan todetaan tarvitsevan tuhkarokkosuojauksen päivystyksellisesti eikä siihen ole mahdollisuuksia perusterveydenhuollossa, pitää potilas lähettää päivystysläheteellä TYKS:n lastenklinikan päivystykseen tai päivystyspoliklinikalle. Läheteessä on mainittava tuhkarokkoaltistuksen aika sekä lähettäjän arvio potilaan tarvitsemasta suojasta.

MPR-rokote (sisältää eläviä, heikennettyjä viruksia):

- Annetaan mielellään 72 h kuluessa altistuksesta niille, jotka eivät ole sairastaneet tiettävästi tuhkarokkoa tai saaneet kahta MPR-rokotusta.
- Vasta-aiheet: <6kk ikäiset lapset, raskaana olevat, aktiivista tuberkuloosia sairastavat sekä immuunipuutteiset (lista immuunipuutoksia aiheuttavista sairauksista ja lääkkeistä on THL:n Rokottaminen-aihesivustolla), anafylaktinen reaktio MPR-rokotteelle sekä anafylaktinen reaktio neomysiinille, liivateelle tai muulle rokotteen apuaineelle. Aiemmin sairastettu tuhkarokko tai rokotus ei ole vasta-aihe.
- Huolehditaan jatkorokotuksien järjestämisestä terveyskeskuksessa.

MPR-rokotteet annetaan altistuneille perusterveydenhuollon toimipisteissä ja tämän vuoksi kaikkien terveyskeskusten/ kuntayhtymien on huolehdittava, että MPR-rokotetta on viivytystä saatavana kaikkina (pää)-toimintapisteiden aukioloaikoina.

Immunoglobuliini:

Annetaan 7 vrk kuluessa altistumisesta:

- Niille, joille MPR-rokotus on vasta-aiheinen
- Alle 6 kk ikäisille, jos lapsen äiti ei ole sairastanut tuhkarokkoa tai saanut kahta MPR-rokotetta.
- 6 kuukautta täyttäneille pikkulapsille (yleensä alle 12–18 kuukauden ikäiset), jotka eivät ole saaneet yhtään MPR-rokotusta, annetaan MPR-rokotus 72 tunnin kuluessa altistuksesta. Jos altistuksesta on kulu-
nut yli 72 tuntia, mutta alle 7 vuorokautta, annetaan immunoglobuliini.
- Immunoglobuliinin annostelu tämä on THL:n ohjeen mukainen
 - Lapsille 0.5 ml/kg, maksimiannos 5 ml, pistetään syväälle lihakseen (pakara/reidet) hitaana injektiona, yhteen pistokohtaan enintään 2 ml.
 - Raskaana oleville annos on painosta riippumatta 15 ml, pistetään syväälle lihakseen (pakara/reidet) hitaana injektiona, yhteen pistokohtaan enintään 5 ml
 - Sairaalassa suonensisäisesti (i.v.) 0.15 g/kg immuunipuutteisille
- Immunoglobuliinin annon jälkeen henkilöä tulee seurata vähintään 30 min ajan.
- TYKS:n apteekissa olevia eri vaihtoehtoja sopivaksi immunoglobuliiniksi ovat:
 - Gammanorm® 165 mg/ml, ensisijaisesti ihonalaisesti (s.c.), tarv. lihakseen (i.m.)
 - Subcuvia® 160 mg/ml, ensisijaisesti ihonalaisesti (s.c.), tarv. lihakseen (i.m.)
 - Gammagard® 50 mg/ml, 100 mg/ml, suonensisäisesti (i.v.)
 - Kiovig® 100 mg/ml, suonensisäisesti (i.v.)
 - Nanogam® 50 mg/ml, suonensisäisesti (i.v.)

Immunoglobuliinihoidon tarvitsevista terveyskeskus on yhteydessä Tyksin lastenklinikalle ja aikuisten infektio-
tiopoliklinikalle.

LIITE 1. Tuhkarokkoepäilyn haastattelulomake

Lomakkeen täyttäjä

Nimi: _____

Toimipaikka: _____

Aika ja paikkatiedot

1. Päivämäärä, jolloin tuhkarokkoepäily syntyi (pp/kk/vvvv) ____/____/____
2. Tuhkarokkoepäilyn paikkakunta: _____
3. Tarkempi paikka tai alue (esim. koulu, työpaikka, lentokenttä ym.):

Henkilötiedot ja rokotushistoria

4. Henkilön nimi, jolla epäillään tuhkarokkoa: _____
5. Sukupuoli Mies Nainen
6. Syntymäaika: (pp/kk/vvvv) ____/____/____
7. Osoite:

8. Onko henkilö, jolla epäillään tuhkarokkoa, raskaana?
Kyllä Ei
Jos kyllä, miten pitkällä raskaus on? ____viikolla
9. Onko henkilö, jolla epäillään tuhkarokkoa, saanut rokotteen tuhkarokkoa vastaan?
Kyllä Ei Ei tietoa
Jos kyllä, kuinka monta rokoteannosta? _____
Milloin viimeisin annos on annettu (jos tiedossa, tarkkuus)? (pp/kk/vvvv) ____/____/____

Kliiniset tiedot

10. Onko henkilöllä, jolla epäillään tuhkarokkoa, (makulopapulaarista) ihottumaa
Kyllä Ei

11. Jos kyllä, milloin ihottuma alkoi? (pp/kk/vvvv) ____/____/____

12. Kuinka kauan ihottuma kesti/on kestänyt? _____ päivää

13. Onko henkilöllä, jolla epäillään tuhkarokkoa, seuraavia muita oireita

Oireet	Kyllä	Ei	Alkamispäivämäärä (pp/kk/vvvv)
Kuume			
Yskä			
Nuha			
Silmän sidekalvontulehdus			

14. Onko henkilöllä, jolla epäillään tuhkarokkoa, muita oireita tai komplikaatioita esim. otiitti, pneumonia, enkefaliitti?

Kyllä Ei

Jos kyllä, mitä?

15. Onko henkilö, jolla epäillään tuhkarokkoa, sairaalahoidossa

Kyllä Ei

Epidemiologiset tiedot

16. Onko henkilöllä, jolla epäillään tuhkarokkoa, ollut kontakteja laboratoriovarmistetun tuhkarokkotapauksen/tapauksien kanssa 21 vuorokauden aikana ennen mahdollisen ihottuman alkua?

Kyllä Ei Ei tietoa

Jos kyllä,

Milloin? (pp/kk/vvvv) ____/____/____

Missä (paikka)? _____

Varmistetun tapauksen/tapauksien yhteystiedot (Nimi, puhelinnumero, osoite)

17. Onko, henkilö jolla epäillään tuhkarokkoa, matkustanut ulkomailla viimeisen 21 vuorokauden aikana?

Kyllä Ei

Jos kyllä,

Missä maassa/maissa? _____

Matka alkoi (pp/kk/vvvv) ____/____/____

Matka päättyi (pp/kk/vvvv) ____/____/____

18. Kuinka monen henkilön kanssa henkilö, jolla epäillään tuhkarokkoa, on ollut kontaktissa 4 vuorokauden aikana ennen mahdollisen ihottuman alkua tai 4 vuorokauden aikana ihottuman puhkeamisen jälkeen?

1-2 3-4 5-6 7-10 10 tai enemmän Ei tietoa

Missä (paikka/paikat)?

Milloin?

<i>Kontaktit, nimi ja hetu</i>	<i>Päivämäärä</i>	<i>Kontaktin ikä (vuosi)</i>
Kontakti 1,	(pp/kk/vvvv) ___/___/_____	
Kontakti 2,	(pp/kk/vvvv) ___/___/_____	
Kontakti 3,	(pp/kk/vvvv) ___/___/_____	
<i>Lisää tarvittaessa</i>	<i>Lisää tarvittaessa</i>	

19. Onko henkilö, jolla epäillään tuhkarokkoa, ollut kontaktissa raskaana olevan kanssa 4 vuorokauden aikana ennen mahdollisen ihottuman alkua tai 4 vuorokauden aikana ihottuman puhkeamisen jälkeen?

Kyllä Ei Ei tietoa

Jos kyllä, milloin? (pp/kk/vvvv) ___/___/_____

Raskaana olevan yhteystiedot (Nimi, puhelinnumero, osoite)

Laboratoriotutkimukset

20. Onko henkilöltä, jolla epäillään tuhkarokkoa, otettu näytteitä laboratoriotutkimuksia varten?

Kyllä Ei

Jos kyllä, mitä näytteitä on otettu

Seerumi Nielunäyte Muu , mikä? _____

21. Milloin näyte/näytteet on otettu? (pp/kk/vvvv) ___/___/_____

Muuta huomioitavaa:
